

Ezgi METİN BASAT, Köy Seyirlik Oyunlarında İnsan, Doğa ve Topluluk İlişkisi.
Ankara: Grafiker Yayınları, 2017, ISBN: 978-605-9247-83-2, 200 sayfa.

Arş. Gör. Gözde TEKİN*

Ezgi Metin Basat, *Köy Seyirlik Oyunlarında İnsan, Doğa ve Topluluk* adlı kitabında Türk halk tiyatrosunun önemli araştırma alanlarından olan köy seyirlik oyunlarını disiplinler arası bir bakış açısı ile ele almaktadır ve konuyu yalnızca “oyun” olarak değil; birey, içinde üretildiği toplum ve çevre ile ilişkisi bağlamında incelemektedir. Kitap, “*Köyde Oyun Çıkarmak*” başlıklı bir giriş ile “*Köy Meydanında Seyre Dalmak: Seyirlik Oyunlar ve İnsan*”, “*Doğa Zamanına Köy Kurmak: Seyirlik Oyunlar ve Çevre*”, “*Bereketli Sofralar Kurmak: Köy Seyirlik Oyunlarının Sosyal Boyutları*” adlı üç bölümden ve “*Bu Oyun İlle de Oynanmalıdır*” başlıklı sonuç bölümünden oluşmaktadır.

“*Köyde Oyun Çıkarmak*” başlığı verilen giriş bölümünde köy seyirlik oyunları üzerine yapılmış çalışmaların yararlanılarak köy seyirlik oyunlarının kökeninden sınıflandırılmasına, sahnelenme biçimlerinden ritüel ve tiyatro ile olan ilişkisine kadar pek çok konudaki görüşe yer verilmiştir. Köy seyirlik oyunları ile ilgili temel bilgilere yer verilen bu giriş bölümünün, konu üzerine araştırma veya çalışma yapacak bir araştırmacının ya da konuya meraklı bir okuyucunun konunun temel kaynakları hakkında bilgi edinmesi açısından oldukça faydalı olduğu söylenebilir. Yazar, köy

seyirlik oyunları ile ilgili hem tiyatro hem de halk bilimi alanında oldukça zengin bir arşivin olduğundan ancak bu arşiv üzerine yapılmış deneysel çalışmaların azlığından söz eder ve çalışmasının *köy seyirlik oyunlarında görülen insan, doğa ve toplumsal ilişkiler üzerine odaklanılarak oyunların kültürel pratikleri yansıtmaya biçimlerini* inceleyeceğini dile getirir. Çalışmada yeni bir derleme çalışması yapılmamış, bu konu üzerine yayımlanmış temel kaynaklardan ve arşivlerden yararlanılmıştır. Yazar, kırsal yaşamın dinamiklerinin üretim ve tüketim biçimlerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu, günümüzde kırsal yaşamın değişen biçimlerinin sözü edilen bu oyunları da etkilediğini, bu nedenle arşivlerde yer alan oyunlar üzerinden inceleme yaptığını belirtmektedir. Oyunların seçimi ise kitabın temel üç kavramı dikkate alınarak bireysel, çevresel ve sosyal alanla ilişkiyi yansıtan örnekler üzerinden yapılmıştır.

Kitabın “*Köy Meydanında Seyre Dalmak: Seyirlik Oyunlar ve İnsan*” başlıklı birinci bölümü “*Köyün Oyun Hâli*” ve “*Sınırların Zorlandığı Bedensel Dönüşüm*” alt başlıklarından oluşmaktadır. “*Köyün Oyun Hâli*” başlığı altında öncelikle oyunun gönüllü bir eylem olduğundan hareketle köy seyirlik oyunlarına katılımı,

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü Araştırma Görevlisi, Ankara/Türkiye, gozde.tekin@hbv.edu.tr

oyun zamanının topluluk için oldukça önemli zamanlara denk gelmesi yönüyle gönüllülükten çıkıp zorunluluğa dönüşümü ele alınmıştır. Ayrıca köy seyirlik oyunlarının, bütün köyü oyun alanına çevirmesi, her yaştan bireyi bir araya getirişi, kültürel pratikleri barındırmasıyla kolektif bellek işlevi kazanması üzerinde durulmuştur. Bu işlevin kazanılması sürecinde *evlerin damları, avlular, köy meydanı, tarlalar da kolektif belleğin aktarım mekânlarına dönüşür*. Kitap boyunca köy mekânının bir oyun alanına çevrilmesi, farklı yaş aralığındaki kişilerin, seyirci ile oyuncuların birlikteliğinin önemine dikkat çekilmektedir. Sözü edilen bu birliktelik, Prof. Dr. M. Muhtar Kutlu'nun arşivinden seçilmiş olan kapak fotoğrafıyla da vurgulanmıştır.

“Sınırların Zorlandığı Bedensel Dönüşüm” başlığı altında ise köy seyirlik oyunlarında bedensel dönüşüme odaklanılmıştır. Köy seyirlik oyunları topluluğun tamamını etkileyen önemli zaman aralıklarında doğanın insan bedeni ile benzer bir biçimde temsil edilmesi üzerine kuruludur. Dolayısıyla oyun içindeki katılımcıların bedensel dönüşümle kendi kimliklerini bırakıp hayvan bedeni ya da nesne biçimine dönüşmesi meselesi örneklerle ele alınmıştır. Yazar, bu bedensel dönüşümün, kutsal olanı deneyimleme ve insanın bedeninin sınırlarını zorlayarak kendisi ile arasına koyduğu mesafeyi genişletebilme fikrini göstermesi açısından önemli olduğunu dile getirmektedir. Özellikle de oyunlarda yüzün boyanması meselesi üzerinde durulmuş ve bunun bedeni hem arka-

ik bir zamana taşıdığı hem de saklanmayı sağladığı ifade edilmiştir.

Kitabın “Doğa Zamanına Köy Kurmak: Seyirlik Oyunlar ve Çevre” başlıklı ikinci bölümü “Oyunun Zamanı ve Doğanın Takvimi” ve “Oyun Alanına Dönüşen Köy” alt başlıklarından oluşmaktadır ve köy seyirlik oyunlarında zaman ve mekâna odaklanmıştır. İlk başlık altında köy seyirlik oyunlarının doğanın döngüsünü takip etme ve topluluğun yaşamı için önemli zaman durakları olma özelliklerinden hareketle hayvanların çoğalmasımı, baharın gelişini ya da bolluk ve bereketi simgeleyen oyunlardan örnekler analiz edilmiştir. Ayrıca köy seyirlik oyunlarının döngüsel zamanla olan bu ilişkisinin hem kolektif belleği güncellemesi hem de kuşaklar aktarımı sağlaması açısından önemi dile getirilmiştir. İkinci başlık altında ise oyun alanına dönüşen köye yani mekâna odaklanılmıştır. Köy mekânının oyunlarla yeniden üretildiğini ve kurgulandığını öne süren yazar, verdiği örneklerle mekânın dönüşüm biçiminin yanı sıra bireylerin mekânla olan ilişkisine de değinmiştir.

Kitabın “Bereketli Sofralar Kurmak: Köy Seyirlik Oyunlarının Sosyal Boyutları” başlıklı üçüncü bölümü ise “Oyun, Müzik ve Köyde Dans” ve “Oyun Yemeğinde Toplanmak” alt başlıklarını taşıyan iki bölümden oluşmaktadır. İlk başlıkta daha önceki bölümlerde bahsedilen bireyin bedensel dönüşümüyle müzik ve dans ilişkisi ele alınmıştır. Yazara göre dans, bireyleri bir bütünün parçası yaparak ve topluluğun ritmine uyumlu hâle ge-

tirerek hem sosyal alan sağlar hem de topluluk üyelerinin bağını güçlendirir. İkinci başlık altında ise köy seyirlik oyunları sırasında farklı evlerden yiyecek toplanması ve oyun sonunda bu yiyeceklerden yapılan yemek için bir araya gelinmesi meselesi irdelemiştir. Yemeğin bereket, armağan ve kutsama anlamlarının yanı sıra grup kimliğini hatırlatması da örnekler üzerinden ele alınmıştır.

Kısaca köy seyirlik oyunlarını insan, doğa ve topluluk bağlamında irdeleyen bu çalışma, pek çok örneğinden köy seyirlik oyunlarının yapı ve dönüşümünü yansıtmaktadır. Köy seyirlik oyunlarının oyun olma durumları, bireyleri kendi kimliklerinden başka bir kimliğe dönüştürmesi, bireylerin katılımı, oyun mekânı ve zamanı, oyunların döngüsellığı, dansın bu oyunların içindeki yeri, yemekle olan ilişkisi gibi pek çok farklı özelliği incelenmiştir. Söz konusu oyunlar geleneksel bilgi ve kuşaklararası aktarım başta olmak üzere halk biliminin pek çok konusuyla yakın ilişki içindedir. Diğer taraftan seyirci, oyuncu, sahne gibi pek çok unsuru bünyesinde barındırmasıyla tiyatro için bir kaynak niteliğindedir. Yazar Ezgi Metin Basat hem tiyatro hem de halk bilimi alanında aldığı eğitim dolayısıyla bu iki disiplinin yolunun kesiştiği bu oyunlara disiplinler arası bir bakış açısı getirmiştir. Yazarın da ifade ettiği gibi yaşam pratiklerinin ve üretim biçimlerinin değişimiyle köy seyirlik oyunları günümüzde yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla toplulukların ortak üretimi olan köy seyirlik oyunlarının

gerek arşivlenmiş belgelerden gerekse güncel uygulamalarından faydalananarak konuya farklı bakış açıları getirmek her iki disiplin için de ufuk açıcı olacaktır. Sözü edilen özellikleriyle eserin, bu konuda yapılacak yeni çalışmalara yol gösterici olacağı açıktır.